PRENOVE, ZGODBE O HIŠAH

2

PRENOVE, ZGODBE O HIŠAH 2
Šola prenove
2022

Izdalo: Združenje zgodovinskih mest Slovenije v okvirju projekta Šola Prenove, zanj Mateja Hafner Dolenc
Uredile: dr. Živa Deu, Mateja Kavčič, Katarina Odlazek
Avtorji besedil: dr. Živa Deu, Mateja Kavčič, Katarina Odlazek, Aleksander Ostan, dr. Robert Peskar
Avtorji fotografij: dr. Živa Deu, Matjaž Deu, Mateja Kavčič, Katarina Odlazek, Aleksander Ostan, dr. Robert Peskar, Andrejka Ščukovt, Viktor Žigon
Lektoriranje: Mateja Feltrin Novljan
Izid publikacije so omogočili:
Ministrstvo za kulturo
Zavod za varstvo kulturne dediščine
Združenje zgodovinskih mest Slovenije
Oblikovanje: Neža Potočnik
Naklada: 500 kom
Spletna stran: www.sola-prenove.si

Škofja Loka, 2022

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

728.3(497.4)
728.6(497.4)

PRENOVE, zgodbe o hišah 2 : šola prenove / [uredile Živa Deu, Mateja Kavčič, Katarina Odlazek ; avtorji besedil Živa Deu ... [et al.] ; avtorji fotografij Živa Deu ... et al.]. - Škofja Loka : Združenje zgodovinskih mest Slovenije v okvirju projekta Šola Prenove, 2022

ISBN 978-961-94608-2-5
COBISS.SI-ID 133413379

KAZALO

SPREMNA BESEDA 05

POSEBNO PRIZNANJE

Buje – Domačija Buje 1 06
Sveti Vid pri Cerknici – Hiša Sveti Vid 12 10
Zgornje Jezersko – Šenkova hiša 14
Tišina – Cerkev Marijinega rojstva 18

PRIZNANJE

Zgornje Gameljne – Ruska dača 22
Jesenica – Kašča pri Brecu 26
Šentjošt nad Horjulom – Gospodarsko poslopje Župnišča 30
Dražen Vrh – Domačija Kapl 34
Škofja Loka – Hiša Cesta talcev 5 38
Škofja Loka – Hiša Spodnji trg 11 42
Grobišče – Smrekarjeva domačija 46
Novo mesto – Mestno jedro 50
Gorenja Kanomlja – Domačija Šturmajce 54
Bled – Vila Ljubljanska 28 58
Ljubljana – Hiša Trubarjeva 28 62
Stara Loka – Domačija Stara Loka 150 66
Kobjeglava – Domačija Kobjeglava 57 70

Za podporo pri podelitvi priznanj za kakovostno prenovo se zahvaljujemo Jerneju Hudolinu, direktorju Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

SPREMNA BESEDA

Priznanje ŠOLE PRENOVE podeljujemo lastnikom stavbne dediščine – ne institucijam, strokovnjakom ali izvajalcem, temveč tistim, ki so glavni odločevalci o tem, ali nam bo kaj dediščine sploh ostalo.

Kaj žene ljudi, da se odločijo za prenovo stare, dotrajane, nevseljene, od vseh pozabljene stavbe? Kaj žene tiste, ki imajo družinsko dediščino in kaj tiste, ki se preprosto odločijo obnoviti nekaj, kar ni njihova družinska zapuščina? Kaj je prvobitna, podzavestna misel, ki vodi k odločitvi za prenovo, ne pa v podiranje in gradnjo novega? Ki je v nasprotju z večinskim tokom mnenj in nespodbud ter opominov, da se ne izplača, da je prenavljati dražje, kot narediti novo, da je predolgotrajno in …

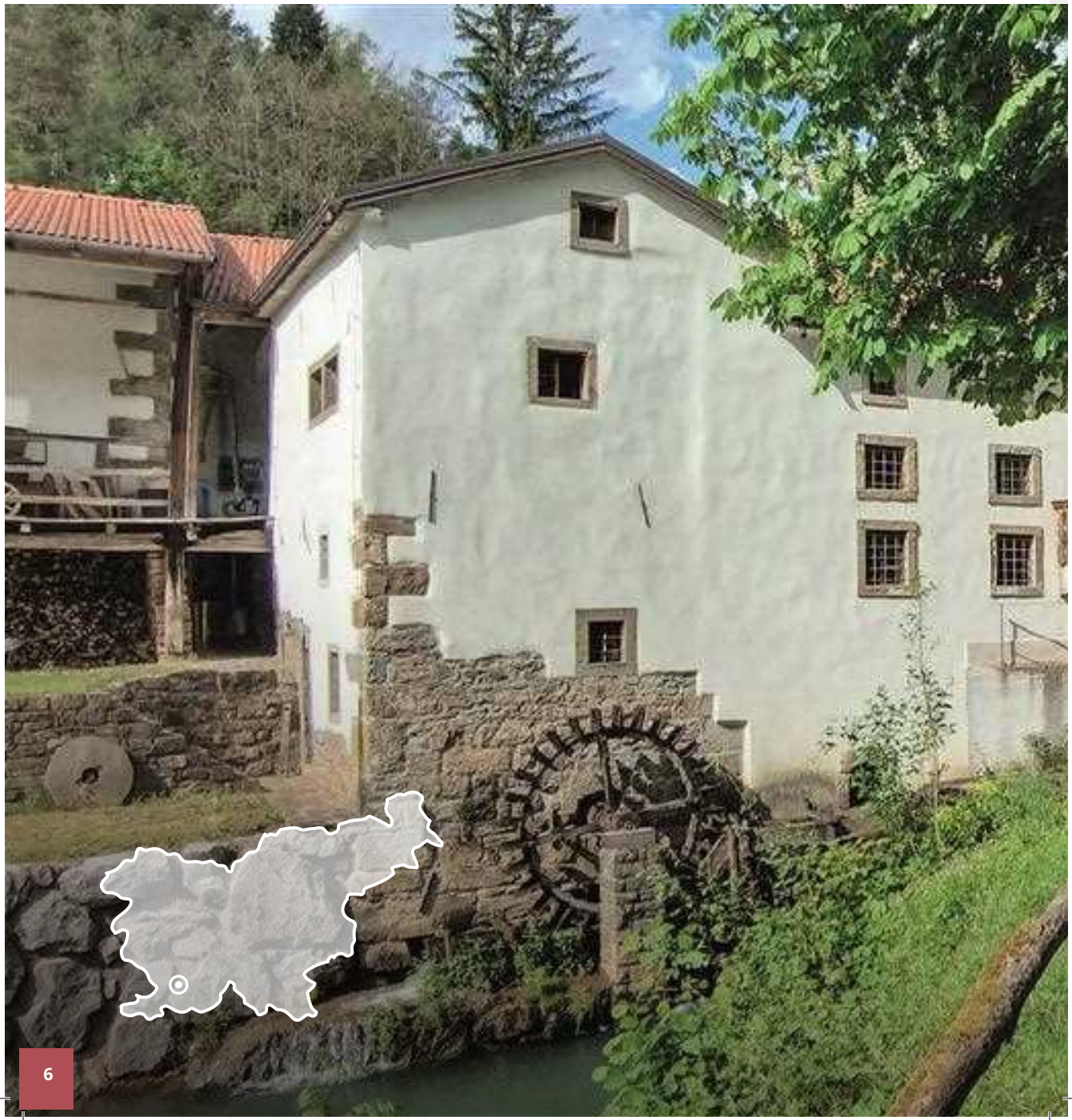
Žene morda ljudi osebni odnos do preteklega ali pa morda potreba po tem, da nekaj sestavimo nazaj v celoto? Je to kot sestavljanje lego kock in zadovoljstvo, ki ga občutiš ob pogledu na končni izdelek? Nabor pričujočih primerov je prikaz zelo različnih razlogov, zakaj so se lastniki odločili za prenovo. Večina se strinja, da je naporno in težko, da je finančni vložek velik, da terja veliko prilagajanja, odrekanja, da so procesi dolgotrajni. A ravno to je ključ do zadovoljnega konca prenove in uspešnega nadaljevanja zgodbe – da nas prvobitno vodilo popelje preko težkih trenutkov do končnega cilja, tako kot po naporni športni tekmi. In očitno je tudi v tej disciplini nagrada dvojna: zanos ob uspehu je nagrajen še z dolgoročnim kakovostnim bivalnim okoljem. Hkrati je koristen za javno dobro – dediščine namreč njeni lastniki niso ohranili le zase, temveč tudi za vse nas – in kar je še pomembnejše, za naše potomce. Torej je nagrada trojna.

Prenove so različne – od teh, ki so skrbno načrtovane do poslednje podrobnosti in v katerih lastnik zaupa svoje bivanje idejam načrtovalca, do takih, ki jih usmerjajo strokovne službe in tudi takih, ki se izvajajo izključno na podlagi osebnega znanja in okusa. Poseben tip prenov pa je tisti, ki pravzaprav ne prenavlja, ampak le vzdržuje, in na te želimo tokrat še posebej opozoriti.

Proces ocenjevanja je potekal na podlagi razpisa, ki ga Šola prenove objavila leta 2021. Na razpis je prispelo 28 predlogov. Komisija v sestavi dr. Živa Deu, Mateja Kavčič, Katarina Odlazek, Aleksander Ostan in dr. Robert Peskar je vse predloge obiskala, jih tam ocenila ter v drugem krogu izdelala končni izbor. Komisija je ocenila, kaj so presežki, ki pridajo največ h kakovosti prenove – kjer so upoštevani širši kontekst, pozitivni vpliv na okolje in prostor, kaj je sporočilnost primera, kaj je njegova največja vrednost – včasih je to snovna, včasih nesnovna komponenta dediščine. Odločili smo se, da najbolj izpostavimo tiste, ki so najbolj avtentičen primer ohranjanja (Domačija Buje), izboljšajo javni prostor skupnosti (Hiša sv. Vid pri Cerknici, cerkev Marijinega rojstva v Tišini) ter ohranjajo ravnovesje med starim in novim (Šenkova hiša na Zgornjem Jezerskem).

V prihodnje bi si v Sloveniji želeli več poudarka na preventivnem varstvu in rednem vzdrževanju stavbnega fonda po principu »minimalnega poseganja«, ki temelji na prepričanju, da ni vse, kar je staro, slabo in nepopravljivo, in vse novo dobro in kakovostno. Želeli bi si družbenega konsenza, da je dediščina kakovost in ne breme. Da za tradicionalnim stavbarskim znanjem stojijo predvsem praktični razlogi, prilagojenost podnebju, raba naravnih materialov in izkušenost bivanja v sožitju z naravo, ki nam zadnje čase ostro kaže svoje zobe. Želeli bi si strukturne podpore vsem, ki ohranjajo že izgrajen stavbni fond, ker s tem ohranjajo naše okolje, ne širijo po nepotrebnem poselitvenih vzorcev, koristijo že vloženo energijo v gradnjo, ne kupujejo na novo proizvedenih gradiv, ne trošijo energije in energentov s transportom teh gradiv preko celin. Naša stavbna dediščina si zasluži ne le priznanje, temveč potrebuje resno podporo – subvencij ali olajšav v korist trajnosti, ki je pri prenovi – vzdrževanju nesporna.

BUJE – DOMAČIJA BUJE 1,
po domače Žagar

- **KRAJ:** Buje
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 4918
- **LASTNIK:** Igor Dekleva
- **LETO GRADNJE:** 1588, 1. četrtina 20. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2005 do 2022
- **KONSERVATORKA:** Eda Belingar, ZVKDS OE Nova Gorica
- **ARHITEKTKA:** dr. Živa Deu (stanovanjska hiša)
- **IZVAJALCI:**
  - **gradbena dela:** Gradbeništvo Babič, d. o. o., Zidarstvo Rado Grlj, s. p.;
  - **mizarska dela:** Prelec Bogdan, s. p., Jože Rožmanc, s. p., Masiva, d. o. o., Pivka, Mizarstvo Dmž Matjaž Debevc, s. p., Albert Lagoj, s. p.;
  - **kamnoseška dela:** David Žiberna, s. p.

Nekje na presečišču smeri med Divačo, Pivko in Premom, ob otočku idilične, zelene doline reke Reke se že od renesanse naprej razvija in vztraja osamljena, slikovita Žagarjeva domačija. Kompozicija njenih mnogih, raznolikih objektov – vsak med njimi diha svojo posebnost, identiteto – je stisnjena med cesto in rokav Reke, ki napaja žago in mlin, okoli njih pa se odpira zelen svet gajev in travnikov, na katerih se pasejo konji. Na videz romantična podoba nekega preteklega časa, za katero pa se skriva vitalna družina, ki še danes vzdržuje duh bogate, večstoletne tradicije, a je hkrati odprta tudi v sodobni čas. Gre za izjemno življenjsko držo, vredno vsega spoštovanja.

Mogočna, gručasto oblikovana domačija je s prilagoditvijo sodobnim zahtevam bivanja in dela zrcalo spoštljivega odnosa lastnikov do dosežkov preteklega razvoja. V času ducata in več let so vse objekte, notranjo opremo in zunanji prostor, ki vse povezuje v uporabno in lepo celoto, postopoma popravili tako, da so ohranili vse dobro in z novim pazljivo dopolnili potrebno. Ohranjanje z dobrim upravljanjem in vzdrževanjem zagotavlja avtentičnost, ki je tu ohranjena v največji možni meri. Pa to ne velja samo za stavbe in materiale, kamen je bil in je še vedno osnovno gradivo, temveč tudi za dejavnost kot vir preživljanja, rabo ter ureditev okolja in ohranjanje znanj – torej tudi nesnovnih in trajnostnih meril preživetja dediščine. Za uspeh je potrebno medgeneracijsko sodelovanje, na domačiji delujejo tri družinske generacije, ki prispevajo k njenemu razvoju. Zavedajo se, da je skrb za dediščino in upravljanje z njo trajnosten proces, ki se pravzaprav nikoli zares ne konča . Na domačiji so dobrodošli tudi obiskovalci, ki si lahko ogledajo domačijo, se seznanijo z njeno zgodovino in poizkusijo domače dobrote.

SVETI VID PRI CERKNICI – HIŠA SVETI VID 12,

po domače Hiša na Purgi, Baudkova hiša

- **KRAJ:** Sveti Vid pri Cerknici
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 23474
- **LASTNIK:** Silva Šivec
- **LETO GRADNJE:** 18. stoletje, konec 19. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2015 do 2018
- **KONSERVATORKA:** Damjana Pediček Terseglav, ZVKDS OE Ljubljana
- **IZVAJALCI:**
  - **stavbno pohištvo in leseni elementi:** Janez Dovjak;
  - **fasaderska dela:** Bogdan Ašanin, s. p.;
  - **sanacija temeljev:** Uroš Hiti;
  - **krovsko-kleparska dela:** Boštjan Štrukelj;
  - veliko dela so opravili lastniki sami.

V gozdnati, redko poseljeni deželi nekje med Ljubljanskim barjem in Cerkniškim jezerom se na eni od vzpetinic nahaja majhna vasica s pomenljivim imenom Sv. Vid. Osrediščena je okoli malega trikotnega parka – vaškega središča ob lokalni cerkvici, ki ga določa osrednja stavba, domačija na Purgi. Čeprav je večina stavb v vasi že tako »posodobljena«, da so izgubile stik s tradicijo, sta se mati in hči odločili, da ključno stavbo na vasi – Bavdkovo hišo – celovito obnovita, v notranjosti, ki je postala srečišče domačinov in popotnikov, pa ji vdahneta žlahtno sintezo med starim in novim, med javnim in zasebnim, med resnim in igrivim. Hvalevredno je, da sta se lastnici, ki v naselju nista doma, odločili za nakup stare, zapuščene, propadajoče hiše in jo z lastnimi sredstvi in tudi lastnim delom kakovostno obnovili.

Hiša, ki s svojo drugačno, starodavno lepoto priteguje poglede mimoidočih, je vzor-

na tudi v tehničnem smislu – vsa popravila in potrebne dopolnitve so izpeljana z uporabo starih, avtohtonih gradiv in na način, ki ga obvladajo le še redki mojstri. Lastnici povesta, da so posamezni detajli popolni tudi zato, ker sta med delom upoštevali smernice Zavoda za varstvo kulturne dediščine. Notranjost, tudi nanjo sta ponosni, je opremljena z domiselnim prepletom starega in novega, odstira pa njuno likovno ustvarjalnost in občutek za lepo.

Vrednost obnove je tudi v ohranjanju javne vsebine, ki jo je ta hiša v preteklosti vedno imela (nekoč gostilna, trgovina, mesnica in pošta, danes pa prostor za kulturne dogodke, izobraževanja in srečanja interesnih skupin) ter v ohranitvi zunanjega prostora – vaškega jedra, ki ga tvori velika lipa s srenjskimi kamni pod njo. Promocija tradicije skupnega javnega prostora, ki ga okolica pred njunim prihodom ni spoštovala, je zgled lokalni skupnosti kot tudi drugim vaškim skupnostim v pomenu ohranjanja skupnega javnega prostora in vaških jeder ter ohranjanja stavb namesto menjave z novogradnjami.

ZGORNJE JEZERSKO – ŠENKOVA HIŠA

- **KRAJ:** Zgornje Jezersko
- **STATUS:** spomenik, EŠD: 11650
- **LASTNIKA:** Polona Virnik Karničar in Drejc Karničar
- **LETO GRADNJE:** 16. stoletje
- **LETO PRENOVE:** od 2011 do 2019
- **KONSERVATORKA:** Saša Roškar, OE ZVKDS Kranj
- **ARHITEKTA:** Marko Šenk, Aleš Hafner
- **IZVAJALCI:**
  - **gradbena dela:** Gradbeništvo Franc Novak, Primož Novak, s. p.;
  - **strešna kritina:** Primož Šenk;
  - **lesena gradnja:** Huta Andrej Muri;
  - **leseni opaži in oprema:** Domen Ovsenik.

Na Jezerskem, čarobni planoti na stiku Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, se nahaja nekaj velikih domačij, ki so preživele čase modernizacije. Med njimi ima posebno mesto starožitna Šenkova domačija, po domače Virantova, ki je z natančnim občutkom za prostor umeščena na rahlo dvignjen osamelec, do katerega od cerkvice Sv. Andreja »priromamo« po slikoviti poljski cesti skozi drevored. Med mnogimi različnimi objekti, ki delujejo skoraj kot manjša vasica, kraljuje osrednja domačija, mogočen kmečki hram, mogočna stanovanjska hiša.

Podjetni, mladi in odločni lastniki velike domačije, ki je sestavljena iz več kot ducata samostojnih stavb, so izvornemu kmetovanju dodali še turistično dejavnost. Ta je tu v slikovitem visokogorju in ob cesti,

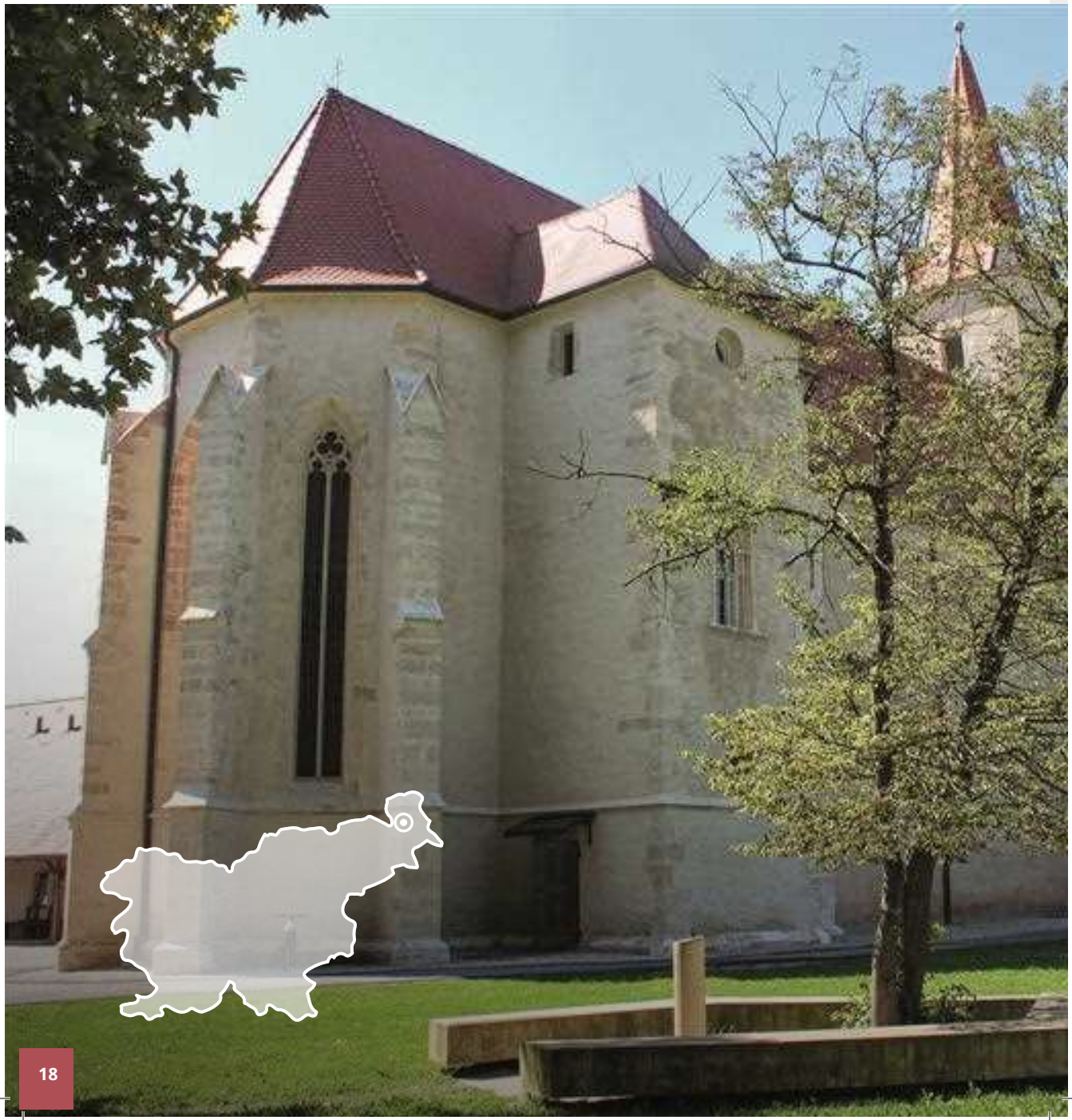

ki vodi čez naravni prelaz v sosednjo deželo, tudi stara že stoletja. Novi dejavnosti so namenili tudi zadnjo prenovljeno, v gruči stavb izstopajočo in pol tisočletja staro zidano stanovanjsko hišo z debelimi masivnimi stenami, obokanimi stropi in drugimi poznogotskimi arhitekturnimi prvinami. Četudi je hiša prilagojena novi dejavnosti, gostom so namenili tudi nekdaj prazen podstrešni prostor, je arhitektura, ki jo mnogi primerjajo s sočasno zgrajenimi meščanskimi oziroma gosposkimi hišami v bolj ali manj oddaljenih ravninah na obeh straneh velikega gorskega masiva, ohranila svoj obraz. Zgleden primer, kako je mogoče loviti dinamično ravnovesje med starim in novim, med včeraj, danes in jutri. Prostori v mogočni stavbi, kot tudi notranjost v rekonstruirani leseni preužitkarski hiši, ki je prav tako namenjena gostom, so opremljeni domišljeno in z vidnim navdihom tu razpoznane mizarske tradicije. Pozornost pa pritegne uporaba vsega starega, tudi starega lesa, ki je zaradi dolgotrajne rabe in v času pridobljene patine še posebej zanimiv in likovno atraktiven poudarek.

TIŠINA – CERKEV MARIJINEGA ROJSTVA,
župnijska cerkev

- **KRAJ:** Tišina
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 3448
- **LASTNIK:** Župnija Tišina
- **LETO GRADNJE:** od 12. do 16. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2018 do 2019
- **KONSERVATORKA:** Nataša Kiš, ZVKDS OE Maribor
- **IZVAJALEC:** Gnom, d. o. o.

Kmalu po tem, ko prečkamo reko Muro in vstopimo v ravninski del Prekmurja, naš pričaka dolga obcestna vas z zanimivim imenom – Tišina. Čeprav vas še premore značilno panonsko morfologijo, pa so individualne stavbe ob cesti precej modernizirane, brez značilne panonske tipologije. Po tej horizontalni podobi nas v središču naselja preseneti visoka, monumentalna cerkev Marijinega rojstva, osrednji spomenik kraja, ki ima še srednjeveško poreklo. Župniji in krajanom je uspelo, da so s skupnimi močmi ter ob podpori kakovostne stroke ta izjemen objekt prenovili na res zgleden način, od eksterierja in vrhunske obravnave ometov pa do posameznih elementov notranjosti.

Poleg visoko kakovostne obnove zunanje plasti stavbnega ovoja je potrebno tu izpostaviti proces, ki je bil izpeljan pred začetkom gradbenih del. Za zahtevno obnovo, ki je temeljila na izvedbi z uporabo izvornih gradiv in tehnik, so v naselju ustanovili župnijski gradbeni odbor.

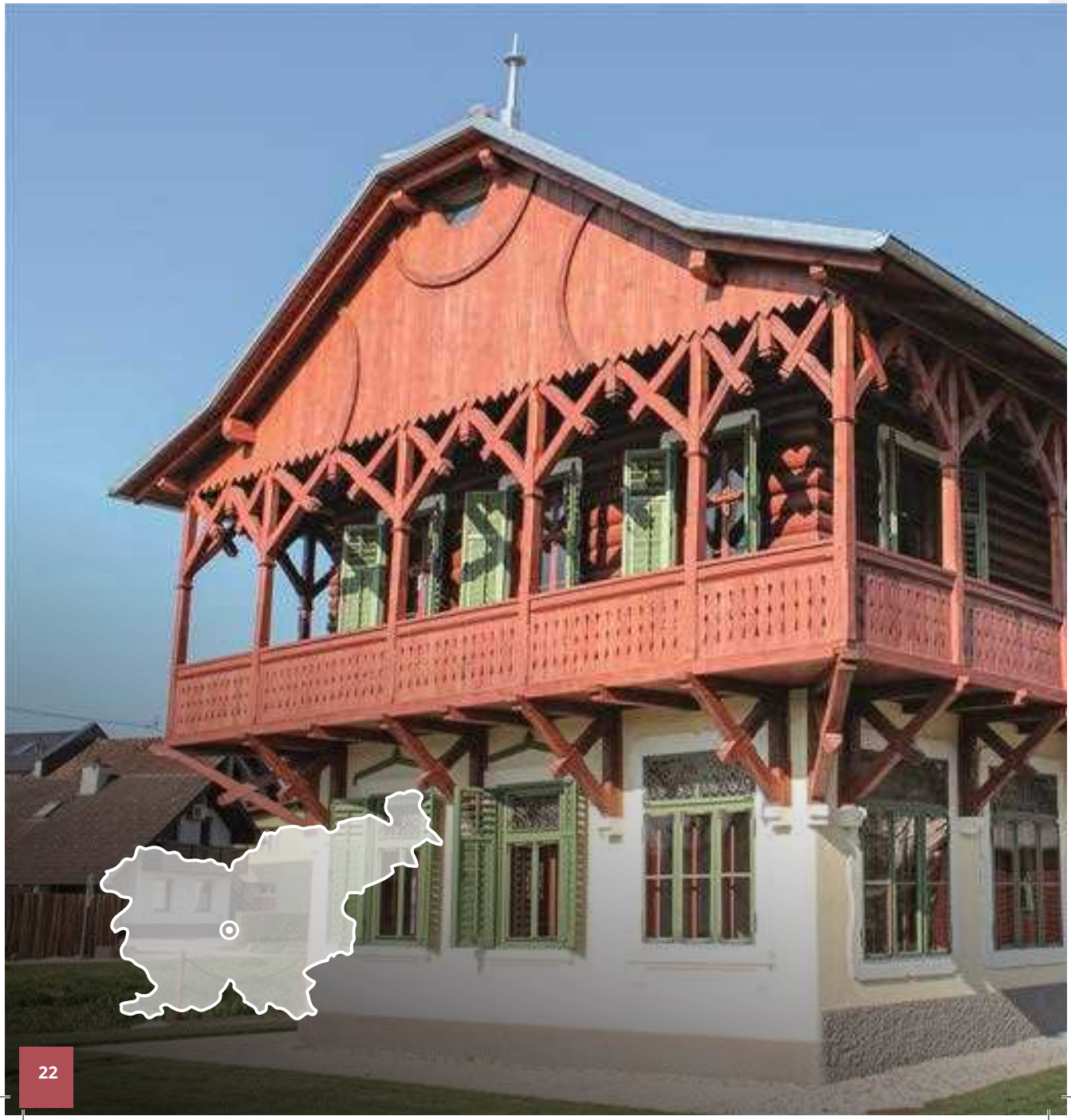

Gradbeni odbor, sestavljali so ga župnik in predstavniki župljanov, je imel posebej zahtevno nalogo pridobivanja usposobljenih izvajalcev ter finančnih sredstev. Nemalo sredstev so pridobivali postopoma, veliko so prispevali tudi krajani sami, kar pomeni, da je bila cerkev obnovljena predvsem s sredstvi župljanov. Ta primer organizacije obnove razkriva, kaj je mogoče v manjši lokalni skupnosti doseči, če je cilj jasen in skupen. Obnovo je gradbeni odbor pred izvedbo uskladil z usmeritvami Zavoda za varstvo kulturne dediščine, potekala pa je v več fazah. Obnovi strehe je sledila obnova fasade, ki je kljub začetnemu nezaupanju v celoti izvedena v pravi, apneni tehnologiji, v strokovnem popravilu kamnitih členov in tako dalje. Obnovi zunanjosti so sledila še potrebna popravila v notranjosti. Obnova cerkve je vzoren primer kakovostnega sodelovanja med investitorji in res usposobljenimi in zaupanja vrednimi izvajalci in restavratorji, ki dobro poznajo načela kakovostnega varovanja dediščine. Pika na i je urejena okolica, ki je v srčiki vasi še posebej izpostavljena.

ZGORNJE GAMELJNE – RUSKA DAČA

- **KRAJ:** Zgornje Gameljne
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 18722
- **LASTNIK:** Aleš Musar
- **LETO GRADNJE:** okoli leta 1890
- **LETO PRENOVE:** od 2017 do 2019
- **KONSERVATORKA:** Damjana Pediček Terseglav, ZVKDS OE Ljubljana
- **IZVAJALEC:** Gnom, d. o. o.

Na robu ljubljanske kotline vsi, ki jih pot vodi skozi Tacen v Zgornje Gameljne, v naselju, ki leži v ozki dolini med Šmarno goro in Rašico, z zanimanjem občudujejo nenavadno vilo. Le kaj je navdihnilo drugega lastnika stavbe, ljubljanskega trgovca Franceta Petriča, da je v bližini potoka Gameljščica postavljeno stavbo predelal v vilo z videzom, ki je značilen za ruske podeželske počitniške hiše – dače? Morda senzacionalen uspeh predstavitve izdelkov ruske obrti na svetovni razstavi v Parizu? Zato ni nenavadno, da vila, tako so jo poimenovali domačini, še danes nosi ime Ruska dača.
Veliko let je imenitna zapuščena vila pro-

padala, dokler ni njena drugačnost in arhitekturna svojevrstnost v dokaj degradiranem naselbinskem okolju pritegnila današnjega lastnika. Obnovljena vila, ki danes blesti odeta v sveže barve in prekrita z novo streho, je primer vzorne obnove objekta, pri kateri so upoštevali strokovna navodila, angažirali usposobljene izvajalce, ki so vzorno restavrirali prav vse arhitekturne detajle in enako vzorno, z decentnim posluhom za kulturno zgodovino, opremili tudi interjer.

Pohvale je vredna drža investitorja, ki v dediščini ni videl razvojne ovire ali le potencial za poceni gradbeno parcelo in novogradnjo. Objekt je kupil na dražbi, a ga ni podrl in zgradil na novo, kot bi to storili mnogi, temveč obratno, v njem je prepoznal vrednote in jih nadgradil v sodobno turistično ponudbo. Novi objekti zunanje ureditve, ki so oblikovani po globalnih modnih trendih, pa žal niso v harmoniji s prenovljeno stavbo, niti ne nagovarjajo širšega prostora k nadgradnji v kontekstu še razpoznane identitete.

JESENICA – KAŠČA PRI BRECU,
po domače Klet pri Brecu

- **KRAJ:** Jesenica pri Cerknem
- **STATUS:** registrirana dediščina, EŠD: 25679
- **LASTNIK:** Bojan Štremfelj
- **LETO GRADNJE:** 1843
- **LETO PRENOVE:** 2019
- **KONSERVATORKA:** Andrejka Ščukovt, ZVKDS OE Nova Gorica
- **IZVAJALCI:**
  - **restavratorska dela na stenski poslikavi in fasadni omet:** Zoran Flander, s. p.;
  - **gradbena dela:** Mauri Daniel;
  - vsa notranja dela ter obnovo predmetov je opravil lastnik sam.

Za devetimi gorami, za devetimi vodami ... tak občutek preveva popotnika, ki se iz doline vozi proti vasi Jesenice, skriti v zavetju hribov nad Cerknim. Strma vijugasta cesta z vedutami na Porezen nas pripelje pod domačijo, kjer nas kot prva stavba ob dovozu čaka Brecova kašča. V mali beli kašči s fresko na fasadi se skrivajo tri etaže, polne zapuščine kmečkega orodja, opreme in osebnih predmetov. Redkemu orodju zna danes obiskovalec pripisati pravo rabo, kaj šele ga uporabljati, a še nedolgo tega je bil osnova preživetja ljudem v tej krasni, a z garanjem obdelani hriboviti pokrajini.
Stara kašča je del večje gručasto oblikovane domačije, ki jo sestavljajo stari, identi-

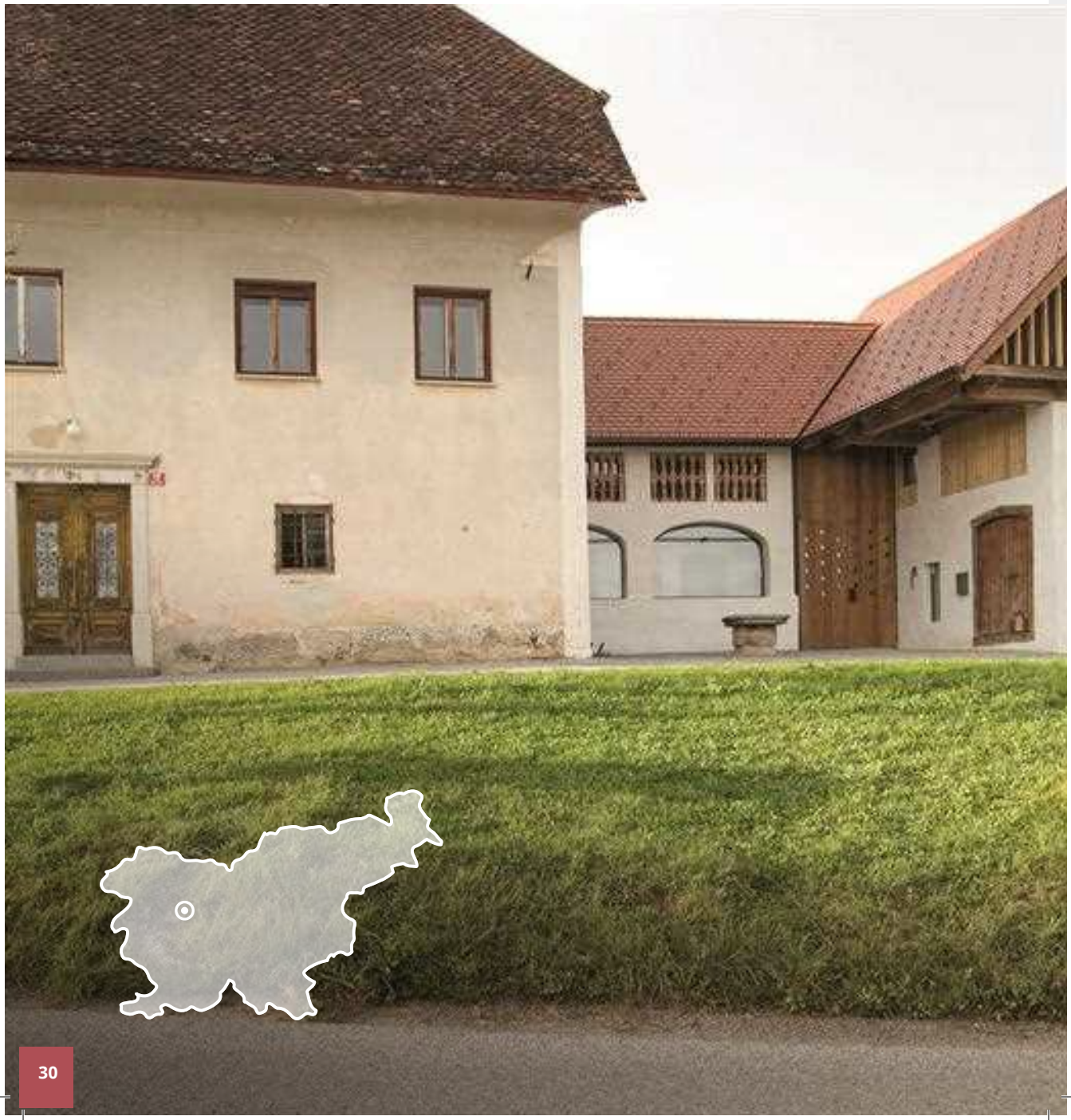

tetni in novi, globalno oblikovani objekti. Ker so v nedavni preteklosti imele kašče v kmečkem gospodarstvu čisto posebno vlogo, bile so prave zakladnice, saj so tu hranili kmečke pridelke, pa tudi dokumente in oblačila za posebne priložnosti, so z domišljenim likovnim oblikovanjem zunanjosti to tudi poudarili. Ker odstirajo dediščino umetniškega ustvarjanja v barvi, lesu, kamnu in ometu, so še posebej vredne. Mednje sodi tudi kašča pri Brecu, ki jo je lastnik vzorno obnovil, preuredil v muzej in tako ohranil nam in našim potomcem. Restavriranje freske je prepustil restavratorju, ostala dela je v veliki meri izvedel v lastni režiji. Z učinkovito zračno drenažo je stavbo zavaroval pred zamakanjem zalednih vod in veliko časa žrtvoval za restavriranje obširne zbirke kmečkega orodja, ki ga razstavlja v objektu. Lastnik je zgovoren promotor dediščine in sodeluje s turističnim društvom, zato je kašča odprta za obiskovalce in ob poti k njej usmerja skupna tabla, ki promovira dediščino cerkljanskega okolja.

ŠENTJOŠT NAD HORJULOM – GOSPODARSKO POSLOPJE ŽUPNIŠČA

- **KRAJ:** Šentjošt nad Horjulom
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 17042
- **LASTNIK:** Župnija Šentjošt nad Horjulom
- **LETO GRADNJE:** od 1865 do prve polovice 20. stoletja
- **LETO PRENOVE:** 2020
- **KONSERVATORKA:** Andreja Bahar Muršič, ZVKDS OE Ljubljana
- **ARHITEKTA:** Robert Dolinar, Vid Klančar
- **IZVAJALCI:**
  - **restavratorska dela:** Anita Klančar (Restavratorstvo Šentjošt), Janez Demšar in Franci Kavčič (Restavratorstvo Kavčič);
  - veliko dela so opravili prostovoljci lokalne skupnosti.

Na izjemni lokaciji v Polhograjskih dolomitih, na prelazu med Horjulom in Gorenjo vasjo, se nahaja slikovita hribovska vasica Šentjošt. V središču vasi, ki premore celo dve cerkvici, na samem sedlu, od koder se odpirajo krasni pogledi proti Triglavu na eni in proti gričevju nad Ljubljansko kotlino na drugi strani, naletimo na župnišče, ki je sestavljeno iz dveh povezanih objektov, bivalnega in gospodarskega. Od teh prvi, večji, še čaka na prenovo, medtem ko so manjšega, nekdanjo kaščo, s pomočjo konservatorjev in arhitektov zelo domiselno prenovili, tako da zdaj v srcu kraja pričuje o visoki kulturi in entuziazmu vseh akterjev, ki so bili vključeni v akcijo za prenovo na videz anonimnega objekta.

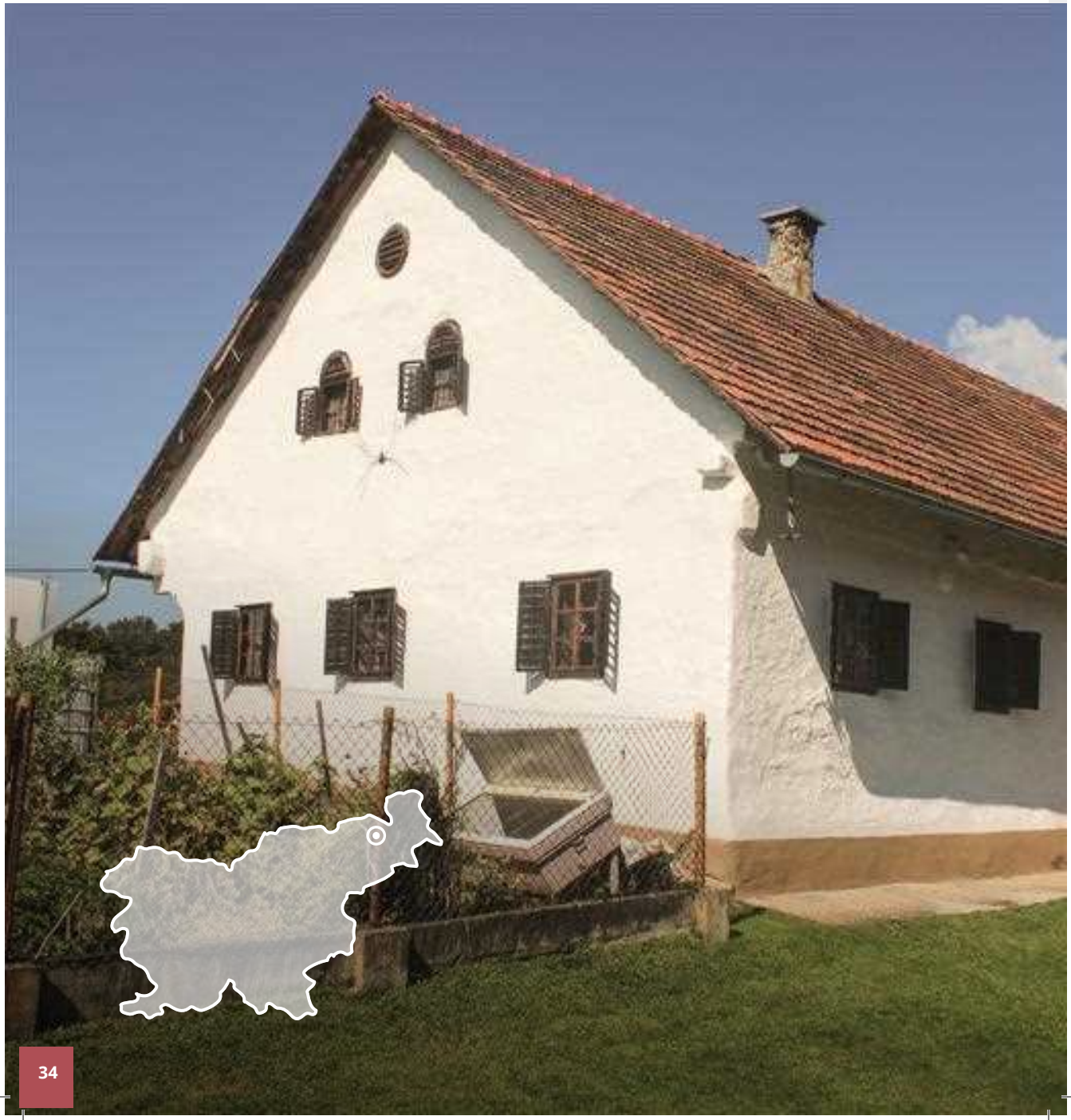
Prenova stare kašče, ki je že zdavnaj izgubila svoj prvotni namen, je še en kakovosten vzorec, ki odstira pomen ozaveščenih in kulturno prosvetljenih posameznikov pri razvojnem varovanju naše kulturne dediščine. Lokalna mladina je namreč sama prepoznala vrednote podedovanega stavbnega kompleksa in prepričala lastnika, da je odstopil od namena rušenja in stavbo prenovil. Pri prenovi so župljani, ki so prispevali material in se z lastnim delom vključili v proces posodabljanja, aktivno sodelovali s projektanti in restavratorji. Ob pogledu na prenovljeno staro kaščo človeka preplavi občutenje lepega, dovršenega, elegantnega in še kakšen pridevnik bi lahko dodali. Vstop v notranjosti pa pove, da so z ustvarjalnim delom, s katerim so obstoječe kvalitete ohranili, jih poudarili in jih prepletli s sodobnim in izvirnim likovnim pristopom na umirjen in nevsiljiv način, ustvarili oblikovalski presežek. Uspešna prenova, pri kateri si podajata roki varovanje izvornega in izvirno in zadržano dodajanje novega, je v poduk vsem, ki v takšno delo še vedno ne verjamejo.

DRAŽEN VRH – DOMAČIJA KAPL

- **KRAJ:** Dražen vrh v Slovenskih goricah
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 23199
- **LASTNIK:** Viktor Kapl
- **LETO GRADNJE:** od 19. stoletje do 1924
- **LETO PRENOVE:** od 2018 do 2019
- **KONSERVATORKA:** Suzana Vešligaj, ZVKDS OE Maribor
- **IZVAJALCI:**
  - **obnova ometov:** Drago Kerec, s. p.;
  - **mizarska dela:** Katja Koler Kampuš, s. p.

V Slovenskih goricah, v severovzhodni pokrajini naše dežele, ki jo oblikuje prijazno valovje vinorodnih gričev, se je na enem od napetih grebenov, ta poteka vzporedno s cesto Cmurek-Lenart, oblikovalo razloženo naselje Dražen vrh. Sestavljajo ga domačije, ki skupaj s travniki, sadovnjaki in njivami buč in sončnic spletajo zanimivo zmes starožitnosti in modernosti. Med vinogradi, ki so še vedno opremljeni s klopotci, visokodebelnim sadnim drevjem in v vrste postavljenimi topoli ob ozkih cestah, modernost predstavljajo nova poslopja, stanovanjske in raznovrstne gospodarske stavbe.

Med nezanimivo arhitekturo sodobnih hiš, ki je globalna in likovno revna, postajajo vedno bolj zanimive in cenjene stare in tukajšnjemu miljeju prilagojene stavbe. Tudi zato v sodobno razviti domačiji Kapl obiskovalce najbolj pritegne starožiten dom, takšen, ki je nekoč sooblikoval podobo pokrajine, tiste, ki si jo lahko čaramo ob branju spominov Antona Trstenjaka, Miška Kranjca, Ferija Lainščka in drugih do okolja občutljivih pisateljev.

Prenovljena lesena in z ilovnatimi ometi in apnenim beležem zaščitena »cimprača«, ki so jo že pred sto leti in več postavili tesarski mojstri imenovani »cimpermani«, je zgledno obnovljena. Kljub temu, da je danes namenjena turistični dejavnosti, je ohranjena identitetna tlorisna zasnova z veliko vežo v prečni osi stavbe. Vsi notranji prostori so opremljeni s starim obnovljenim pohištvom, ki je razpostavljeno po lesenem tlaku ter ne prikriva stoletne obrabe. Vse diši po vosku in medu, pa po posušenih cvetlicah, ki v šopih visijo izpod tramovnega stropa. Nekoč vsakdanjost, danes očarljiva drugačnost.

Četudi je lastnik domačije del prenove izpeljal s podporo programa LAS, obnovljena »cimprača« ne bi bila takšna kot je brez do dediščine lucidnega lastnika, ki je ves čas prenove imel v rokah tudi potrebna delovna orodja. Obnova je zgleden primer ohranjanja avtentične domačije za turistično ponudbo, ki ji lastnik dodaja tudi zbirko etnoloških predmetov.

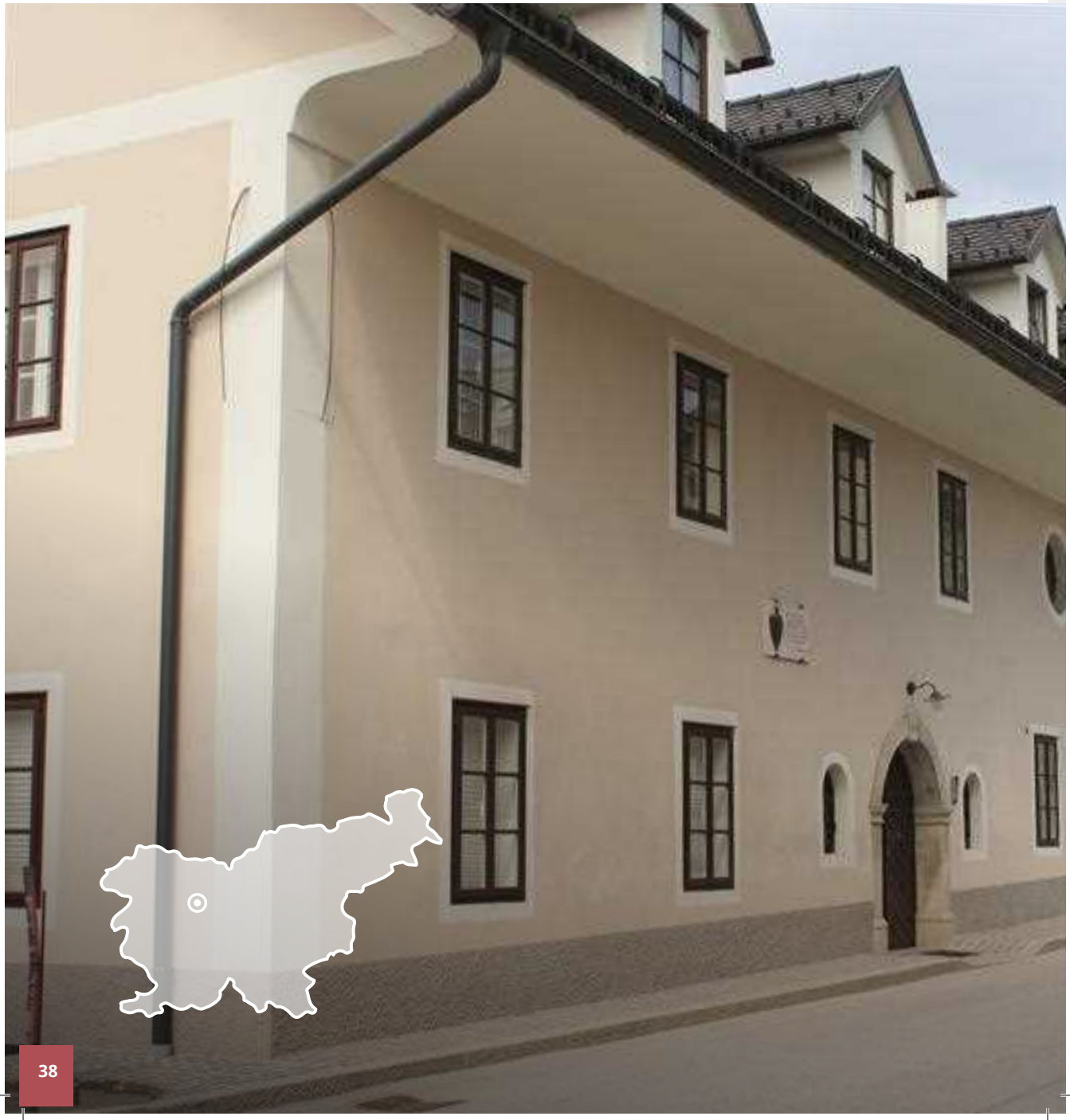

ŠKOFJA LOKA – HIŠA CESTA TALCEV 5

po domače Gosarjeva hiša, kemična čistilnica Arnol

- **KRAJ:** Škofja Loka
- **STATUS:** registrirana dediščina, EŠD: 29121
- **LASTNIKA:** Marija Peternelj in Tomaž Arnol
- **LETO GRADNJE:** od sredine 19. stoletja do začetek 20. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2008 do 2018
- **KONSERVATORKA:** Damjana Pediček Terseglav, ZVKDS OE Ljubljana
- **ARHITEKTI:** Anika Logar – prenova lokala 1998; Ari, d. o. o. – statična sanacija 2008; Mateja Kavčič – prenova stavbe in interierji nadstropja 2008–2019; Maja Pisanec – interier mansarde 2019
- **IZVAJALCI:**
  - **nadzor:** France Mohorič;
  - **gradbena sanacija:** Rima, d. o. o.;
  - **fasada:** Gnom, d. o. o.;
  - **keramičarska dela:** Nina Bogataj s. p.;
  - **streha:** Kaltak, d. o. o.;
  - **okna in vrata:** Lesko, d. o. o.;
  - **mizarska dela:** Andrej Kolenko, Mizarstvo Peternelj in Bodočnost Maribor

Nekoč je nekdo zapisal, da je napredek neolikan. Ni mu dovolj, da gre naprej, povrh še staro ruši. Ta neolikan napredek je močno zasekal v starodavno naselje na levem bregu Selške Sore, v Staro Loko, ki jo še vedno določata dominantna starološki grad in cerkev svetega Jurija. Naselje je danes z novogradnjami povsem zraščeno s Škofjo Loko in ob gradu in cerkvi nekdanjo urejeno urbano in arhitekturno podobo razkriva le še nekaj mogočnih, večinoma nadstropnih stavb premožnih posestnikov, trgovcev in kmetov, med njimi je tudi postopno prenovljena Gosarjeva hiša.
Stavbo, ki ohranja ulično in gradbeno strukturo Stare Loke, z vzdolžnim licem, ki ga krasita s kamnitimi okvirji poudarjena vhoda, usmerjena na glavno cesto, je vztrajna lastnica postopoma strnila v eno lastništvo. Tudi zato je prenova, ki se je začela z obnovo strehe in kritine, trajala dob-

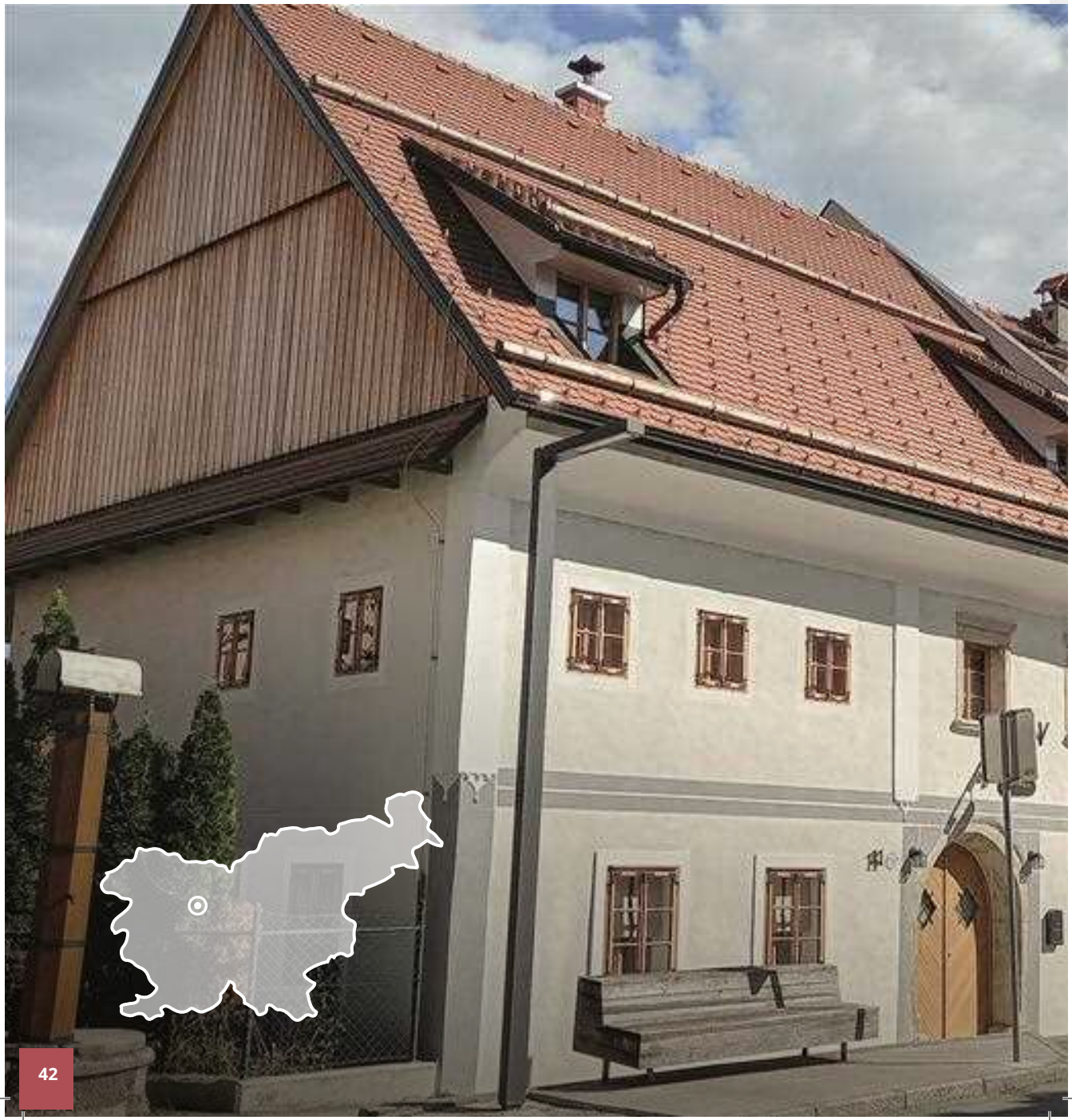

ro desetletje. Danes so v pritličju objekta delavnice kemične čistilnice, v nadstropju in v prej praznem podstrešju pa so urejena stanovanja. Prenovo stavbe z zahtevnimi popravili je lastnica izpeljala z usposobljenimi projektanti in izvajalci. Prenovljena stavba lahko postane vzorčni primer prenove v neposredni okolici in daje upanje, da ta del mesta Škofje Loke ne bo povsem izgubil svoje identitete.

Ob izvorno lepi zunanji podobi in urejeni okolici je posebne pohvale vredna tudi ureditev notranjih prostorov. Zanimivo in zelo drugačno od danes videnih, že kar dolgočasno ponavljajočih interjerjev, so stanovanja, ki so dostopna tudi z dvorišča po lesenem ganku. Vsi prostori doma so namreč opremljeni tako, da jim je uspelo pričarati čas, ko je bila oprema premožnega sloja tudi zaradi obrtniške, ročne izdelave umetnostno izobraženih mizarjev in rezbarjev svojevrstna in unikatna. Stanovanja so resnično dragocen vzor nadaljevanja v loškem svetu razvite visoke kulture bivanja in bodo prav zaradi izvirne opreme lepa, uporabna in privlačna še daleč v prihodnosti.

ŠKOFJA LOKA – HIŠA SPODNJI TRG 11

po domače Pri žeblarju, danes Hotel Impressio

- **KRAJ:** Škofja Loka
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 5851
- **LASTNIKA:** Emina in Blaž Hostnik
- **LETO GRADNJE:** na prelomu 17. in 18. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2017 do 2020
- **KONSERVATOR:** Modest Erbežnik, ZVKDS OE Ljubljana
- **ARHITEKTKI:** Mateja Hafner Dolenc, Eva Vidic
- **IZVAJALCI:**
  - **streha:** Rok Končan, s. p., Polhov Gradec;
  - **stavbna oprema:** Lesko, d. o. o., Marmor Hotavlje, d. o. o, Bo-Consulting, s. p.;
  - **restavriranje fasade:** Klavdij Zalar;
  - **restavriranje kamnitih elementov:** Tomaž Furlan.

Škofja Loka, eden od naših naselbinskih biserov, ki je še ohranil svojo srednjeveško urbano matrico, navduši tudi s svojo dvodelno topografsko zasnovo, z zgornjim Mestnim in s spodnjim Spodnjim trgom, od katerih je bil slednji vedno manj pomemben, manj premožen ter v sodobnosti žrtvovan za tranzitni promet. V zadnjih letih pa se tudi situacija na tej dolgi ulici – trgu počasi spreminja in z veseljem lahko sledimo premikom v smeri kakovostnih prenov. Eno bolj zglednih, ambicioznih, a tudi težkih, sta sredi trga nasproti Špitalske cerkve pred kratkim izpeljala entuziastična lastnika, ko sta pomembno hišo »pri Žeblarju« deloma dekonstruirala in jo ponovno sestavila, da je navzven zasijala v svoji historični podobi, v atriju pa s sodobnimi dodatki.

Lastnika, ki sta v nakup in prenovo stare hiše vložila kapital lastnega podjetja, nista imela lahkega dela. Na eni strani sta bila skupaj s projektanti in izvajalci zavezana varovanju starega, po drugi strani pa sta morala pri urejanju notranjosti upoštevati tudi vse predpise in določila za izvajanje turistične dejavnosti. Zahtevnost prenovitvenih del je povečalo tudi slabo stanje stavbnega tkiva. Iz dokumentov, lastnika sta namreč potek del skrbno dokumentirala, je vidno, da so bile prav zaradi močnih poškodb in dotrajanosti gradiv potrebne tudi rušitve. Na osnovi analiz porušenih ostalin je bil rekonstruiran lesen del stavbnega ovoja, ometi in del napuščev, vsi drugi dobro ohranjeni arhitekturni deli, omenimo le stropne konstrukcije v notranjosti, pa so bili skrbno restavrirani. Tudi sicer je notranjost urejena izvirno in z domiselno vpetostjo podedovanega še posebej zanimiva za goste butičnega hotela.

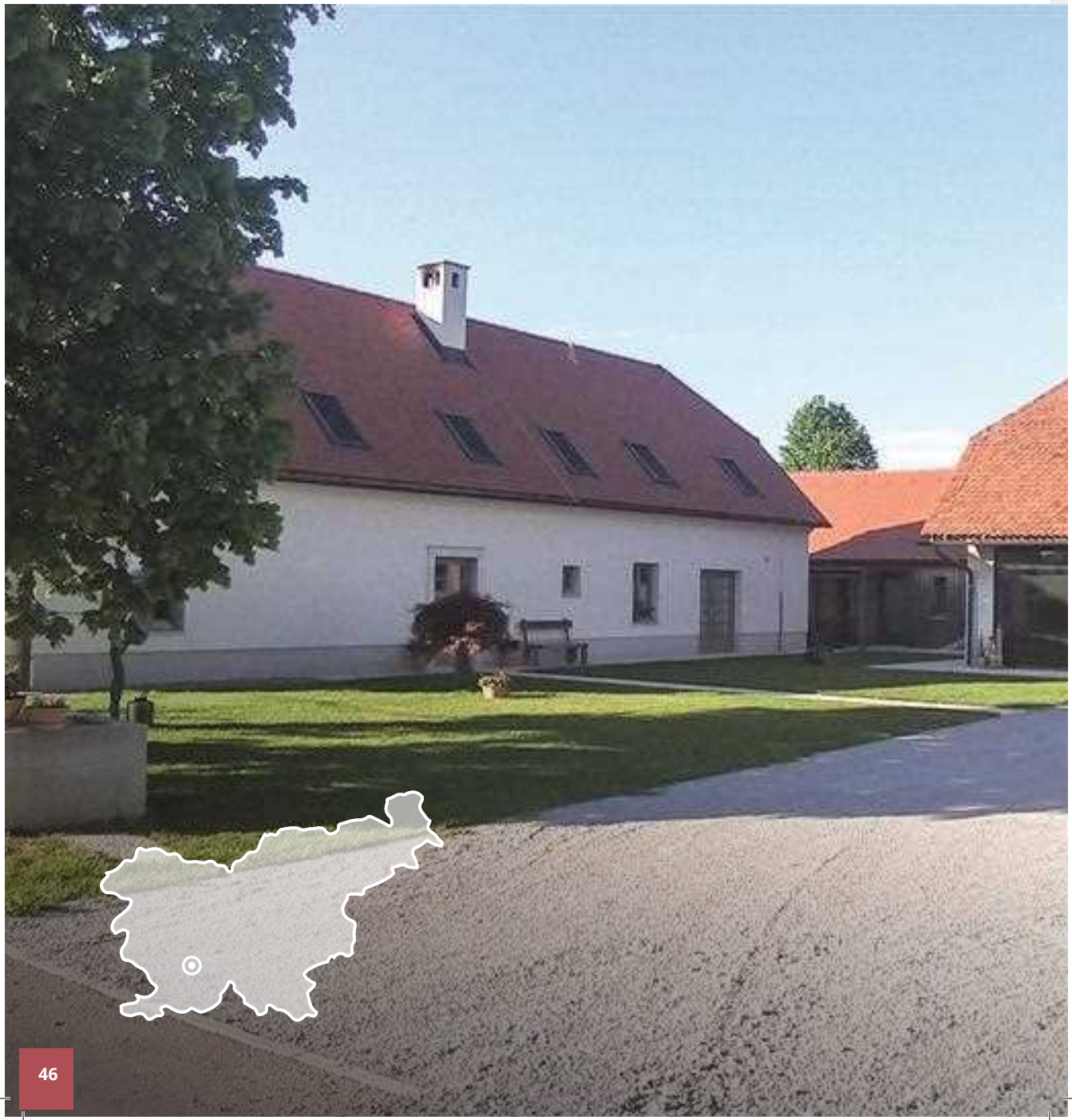
Ker stavba, kot smo že zapisali, sooblikuje dediščinsko vreden del Škofje Loke, sta lastnika s kakovostno izvedeno prenovo postala vzor sosednjim lastnikom, ki s podobnimi projekti počasi sestavljajo celoto tega dela mesta in mu postopoma vračajo veljavo.

GROBIŠČE – SMREKARJEVA DOMAČIJA

- **KRAJ:** Grobišče pri Postojni
- **STATUS:** domačija se nahaja v vasi Grobišče, ki je registrirana dediščina, EŠD: 25066
- **LASTNIKA:** Boštjan in Melita Stegel
- **LETO GRADNJE:** 19. stoletje
- **LETO PRENOVE:** od 2011 do 2019
- **KONSERVATORKA:** Eda Belingar, ZVKDS OE Nova Gorica
- **ARHITEKTKA:** Aleksandra Leban Meze
- **IZVAJALCI:** Andrej Filipčič, s. p.

Smrekarjeva domačija se nahaja v vasi Grobišče, ki leži vzhodno od glavne ceste Postojna Reka, med Postojno in Prestrankom. Obcestna vas s stegnjenimi, vzporednimi in vogalnimi pritličnimi domačijami, s strmimi dvokapnicami s čopi ter tridelno zasnovo hiš se je v glavnih potezah razvila že v 17. in 18. stoletju, a je današnji stavbni fond z redkimi izjemami šele iz 19. stoletja. To velja tudi za Smrekarjevo domačijo, ki je današnjo strukturo dobila po predelavah v drugi polovici 19. stoletja.

Prenova domačije, ki združuje tri pristope – prenovo (skedenj), nadomestno gradnjo oz. rekonstrukcijo (stanovanjska hiša) in novogradnjo (pomožni objekt), je ustvarila kompleks domačije s kakovostno oblikovanim prostorom, ki ohranja lego in mnoge značilnosti dediščine lokalnega vaškega stavbarstva 19. stoletja. Vsi tako ali drugače prenovljeni objekti so namenjeni turistični dejavnosti. V rekonstruiranem volumnu stanovanjske stavbe, uporabljena gradiva so nova in sodobna, so urejene in lepo opremljene sobe za goste, v novozgrajenem veznem objektu med stanovanjsko stavbo in skednjem pa so za delovanje celote nanizani potrebni gostinski prostori.

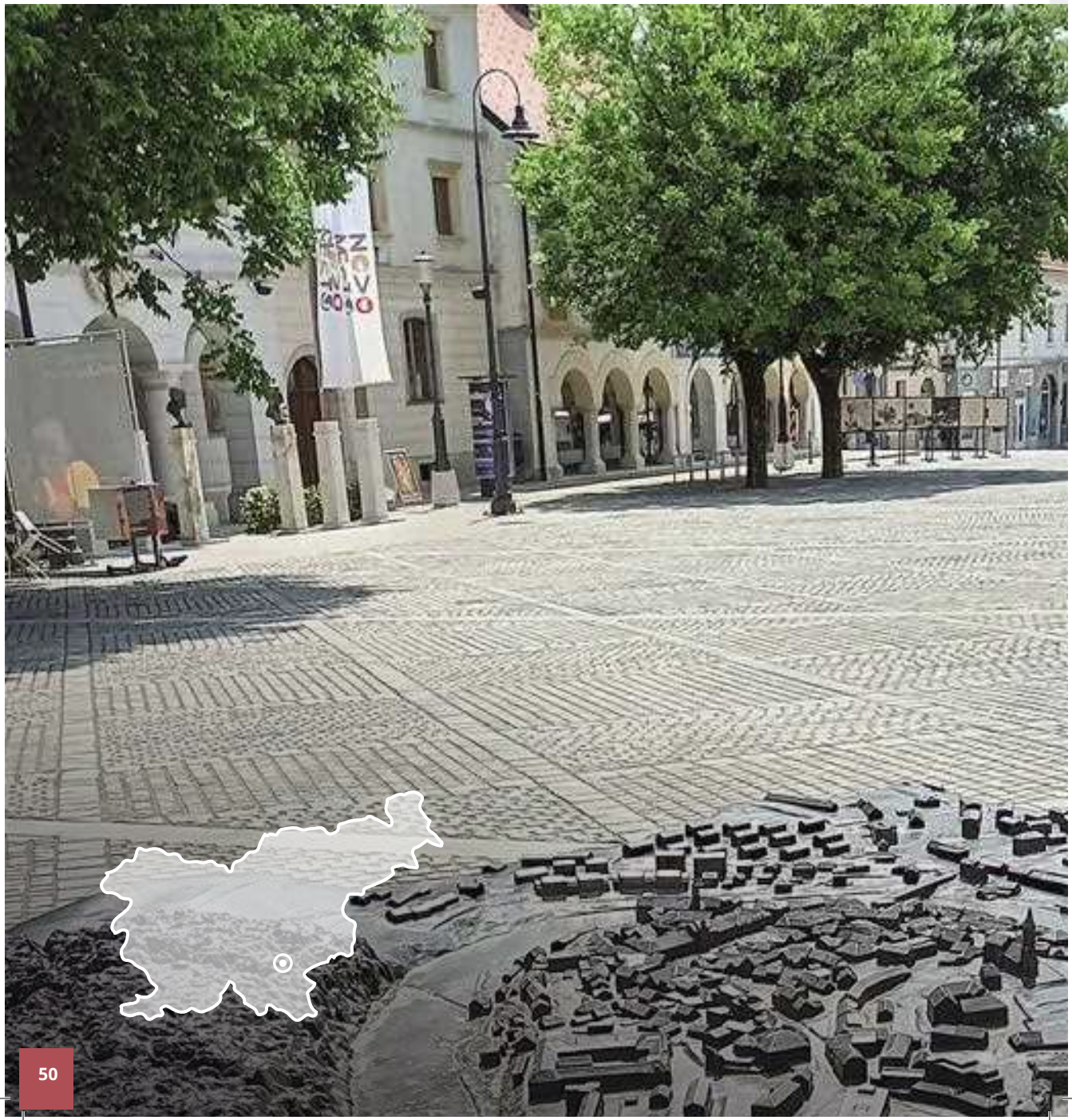
V sklopu domačije je zagotovo likovno najbolj zanimiva prenova skednja. Investitor ga je, v njem sta urejena le dva velika prostora za sprejeme, delovna srečanja in večja druženja, prenovil z upoštevanjem konservatorskih smernic. Čar prostora pod streho je videz in vonj lesa, leseni so tlak, konstrukcija mogočnega ostrešja, ki je ostala vidna, velika miza s stoli. V pritličnem prostoru pa se s starimi prepletajo novi materiali, oprema je minimalistična. V nasprotju s podstrešjem je ta prostor svetel, pogledi se skozi velike steklene stene, ki so nadomestile nekdanje lesene, razlivajo navzven. Prijeten ambient nekoliko kazi le neposrečena lokacija parkirišča tik pred domačijo, natančneje pred prenovljeno stavbo skednja.

NOVO MESTO – MESTNO JEDRO,
tlakovanje Glavnega trga

- **KRAJ:** Novo mesto
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 492
- **LASTNIK:** Mestna občina Novo mesto
- **LETO GRADNJE:** od 1365 do 20. stoletja
- **LETO PRENOVE:** od 2018 do 2019
- **KONSERVATORJA:** Tomaž Golob, ZVKDS OE Novo Mesto, Marija Ana Kranjc, ZVKDS
- **ARHITEKTI:** Jurij Kobe, Nataša Blažko, Maja Kovačič, Tanja Paulin, Peter Plantan, Urša Podlipnik, Ina Radšel
- **SODELAVCI:**
  - **gradbene konstrukcije:** Franc Žugel;
  - **elektro instalacije:** Janez Zupančič; Miha Kokalj (UTRIS, d. o. o.);
  - **krajinska ureditev:** Iztok Kavčič;
  - **zasnova razsvetljave:** Lucio Gobbo;
  - **infrastruktura:** Radovan Nikić; Zoran Gajski (ACER, d. o. o.);
- **IZVAJALEC:** CGP, d. o. o.

Glavni trg v Novem mestu je najimenitnejši in največji srednjeveški trg v Sloveniji, ki se je začel razvijati po pridobitvi mestnih pravic leta 1365. Današnjo značilno lijakasto obliko, ki jo obdajajo različne nekdaj obrtniške hiše, od katerih kot posebnost izstopajo tiste z odprtimi arkadami, je dobil v drugi polovici 16. stoletja. V drugi svetovni vojni močno poškodovano stavbno tkivo, ki robi in oblikuje lijakast trg, je bilo restavrirano pod vodstvom domačina arhitekta Marjana Mušiča, tako da so se ohranili starožitnost ter bogastvo in harmonična raznolikost hiš. Poseben pečat so trgu dajali še vodnjak, mestna hiša in nekdanje tlakovanje iz mačjih glav, ki pa je bilo s kasnejšimi posegi zakrito vse do zadnje prenove.

V zadnjem desetletju so se po slovenskih starih mestnih jedrih izpeljale številne ob-

nove javnih trgov in tlakov. Res je, da so predhoden asfalt na odprtih trških površinah zamenjali kamniti tlaki, pogoste so granitne kocke, a zaradi izvedbe in slabe prilagoditve lokalnim posebnostim postajajo parterji starih mestnih jeder vedno bolj uniformirani. Prenova v Novem mestu je med uspešnejšimi, ker primerno sledi historični ureditvi in razmerju med elementi, ki sestavljajo tlak in prilagaja princip polaganja s sodobnimi tlaki v primerno strukturirane površine. Obenem je pripomogla tudi k izboljšanju in dvigu kakovosti javnega življenja domačinov. Izvedbe tlakov, tako polaganja granitnih kock kot sodobnega pranega betona, ki spominja na nekdanje peščene površine, so vzorne. Poleg tega prenova uvaja tehnološko novost dostopnega infrastrukturnega kanala pod tlakovanjem, ki omogoča dostopnost in vzdrževanje brez odstranjevanja površin tlaka. Pristop je lahko vzor drugim projektom mest, in to kljub žrtvovanim slojem originalnih tlakov iz avtohtonih gradiv, kar pa ostaja izziv za prihodnje obnove javnega prostora tako v Novem mestu kot ostalih slovenskih mestnih jedrih.

GORENJA KANOMLJA – DOMAČIJA ŠTURMAJCE,
po domače Šturmovci

- **KRAJ:** Gorenja Kanomlja
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 143
- **LASTNIK:** Mestna občina Idrija
- **LETO GRADNJE:** od 1792 do 1800
- **LETO PRENOVE:** od 2015 do 2019
- **KONSERVATOR:** Andrejka Ščukovt, ZVKDS OE Nova Gorica
- **IZVAJALCI:**
  - **restavratorska dela:** Amoret restavratorstvo, d. o. o.;
  - **tesarstvo in krovstvo:** Marko Rus.

Strme vijugaste poti nad Idrijo nas pripeljejo na slikovito kmečko domačijo Šturmajce v Gorenji Kanomlji. Danes je odmaknjena od hrupnega življenja, a nekoč je mimo nje vodila mnogo bolj obljudena pot, o čemer nam pričajo zgovorne poslikave zavetnikov na pročelju. Bogat stavbni razvoj se je na domačiji, v sklopu katere sta tudi kašča in obsežno gospodarsko poslopje, odvil v času razcveta idrijskega rudnika in gradnje klavž, ki so rudnik nekoč oskrbovale z lesom.

Ker so delno vkopano dvonadstropno stanovanjsko stavbo graditelji na zemljišče postavili tako, da je sleme strme dvokapne strehe usmerjeno pravokotno na pobočje, je stavba z v dolino usmerjenim visokim pročeljem videti mogočno in monumentalno. Posebna pa je tudi lepotna slikarska obdelava ometanega stavbnega ovoja, ki priča o gospodarsko močnem in kulturno ozaveščenem gospodarju. Poleg tega je s

freskami in drugimi okrasnimi motivi oplemenitena domačija verodostojen dokaz, da so stavbarstvo tod že od 16. stoletja dalje dosegli valovi visoko razvite likovne kulture, ki so jo slikarski mojstri po tovorniških poteh prenašali v idrijski konec in naprej.

In ker je v osameli odmaknjenosti razvita domačija dragocena pripovedovalka, ne samo stavbnega razvoja, ampak tudi preteklega življenjskega utripa v tem grapastem in razrezanem svetu, se je lokalna skupnost odločila, da jo z javnimi sredstvi obnovi in reši pred pozabo, propadom ali celo uničenjem. Še več, objekt je danes v javni rabi, velika kmečka hiša s krušno pečjo, črna kuhinja, izbe in ohranjena oprema omogočajo srečanja tistih, ki si želijo spoznati zapuščino, znanje in bivalno kulturo preteklih generacij. Glavna stavba s freskami na pročeljih je obnovljena le na kritičnih mestih, čeprav njenim gradivom ne prizanašajo naravne ujme. Visoka stopnja ohranjenosti tako zunanjščine kot avtentičnih prostorov in opreme je le dokaz o trdnosti in kakovosti nekdanje gradnje, ki jo vse prevečkrat označujemo za netrajno.

BLED – VILA LJUBLJANSKA 28,
danes vila Ulala

- **KRAJ:** Bled
- **STATUS:** registrirana dediščina, EŠD: 13363
- **LASTNIK:** Klemen Peljhan
- **LETO GRADNJE:** 1938
- **LETO PRENOVE:** od 2017 do 2018
- **KONSERVATORKA:** Nika Leben, ZVKDS OE Kranj

Bled, nekoč ikona slovenskega turizma, kjer je Arnold Rikli pred več kot stoletjem zasejal zametke sonaravne turistične paradigme, je po drugi svetovni vojni pričel zgubljati svoj sijaj in identiteto. Namesto visokega turizma v šarmantnih findesieclovskih vilah so prišli masovni turizem, disperzni urbanizem, rušenje in propadanje dediščine ... Vse našteto pa je sčasoma zabrisalo »podobo raja« ter sedem vaških jeder, izvor blejske identitete. Zato je pravzaprav vsak poskus, da se na Bledu ohrani kanček njegove dediščine, hvale vreden, še posebej v sodobnem delu kraja, kjer ni oprijemališč starega prostorskega izročila. Vila Ulala je dokaz, da so tudi kakovostne prenove arhitekture 20. stol. mogoče in smiselne.

Začetek 20. stoletja pa je bil tudi čas, ko so se številnim razgibanim vilam z vrtovi, ki

so bile razsejane okrog jezera in oblikovane po vzorih angleških podeželskih stavb v neogotskem slogu, pridružile nove, ki s svojimi izvirnimi arhitekturami, vključno z rezidenco Karađorđevićev, sledijo novemu času in vodilom moderne. Te v nasprotju s kasnejšimi, globalnimi posegi, še gradijo identiteto visoko kakovostnega počitniškega okolja. Prenova stanovanjske vile iz začetka tega časa, danes imenovana Vila Ula La, je zato hvale vredna in je vzoren primer, ki kaže, da se kljub velikim spremembam v notranjosti da ohraniti identitetne kakovosti stavbnega ovoja. V vili so namreč z odbleskom sodobnih lepotnih meril urejeni prijetni apartmaji, ki bodo tudi zato, ker so opremljeni z veliko mero okusa, zadovoljili zahtevne goste, tiste, ki si jih Bled še posebej želi. Konservatorji, ki so bdeli nad prenovo, lastnika sta jo izpeljala z lastnimi sredstvi, so povedali, da so vgrajeni materiali in stavbno pohištvo skrbno izbrani in da gre, z izjemo vhodnih vrat, za replike originalnih elementov. Premišljena je tudi zunanja ureditev z robno zasaditvijo ter veliko in skrbno negovano trato, ki je namenjena tudi parkiranju vozil.

LJUBLJANA – HIŠA TRUBARJEVA 28

Rohrmannova hiša

- **KRAJ:** Ljubljana
- **STATUS:** del spomenika državnega pomena Ljubljana – Šempetrsko predmestje, EŠD: 5914
- **LASTNICI:** Saša in Rada Kos
- **LETO GRADNJE:** od 18. do 20. stoletja
- **LETO PRENOVE:** 2019
- **KONSERVATORKA:** Marija Ana Kranjc, ZVKDS OE Ljubljana
- **ARHITEKT:** Jernej Prijon
- **IZVAJALCI:** Gradnje Moste, d. o .o. in drugi izvajalci

Rohrmannova hiša stoji v nizu ene najdaljših ljubljanskih ulic, ki se začne na stiku s Prešernovim trgom in Miklošičevo cesto. Trubarjeva, nekoč Šempetrska, je starodavna ulica ljubljanskih obrtnikov in trgovcev, prevladovali so usnjarji, ki so v pritličnih prostorih in dvoriščih izza hiš ustvarjali in prodajali ali samo prodajali, v nadstropjih pa so živeli, ob družini pogosto tudi vajenci in drugi pomočniki v obrti, trgovini in gospodinjstvu.

Stavbe so se v neprekinjen ulični niz Trubarjeve ulice razvile postopoma, ulica je kljub povezanosti z osrednjim ljubljanskim Prešernovim trgom in razpoznanim Tromostovjem ena redkih, ki ji v navalu turistov uspeva zadržati tudi domačine. Je prostor, v katerem se prepletajo različni življenjski slogi in družbene skupine, sodobne in starodavne obrtne dejavnosti, majhni lokali s kuharji z različnih koncev sveta.

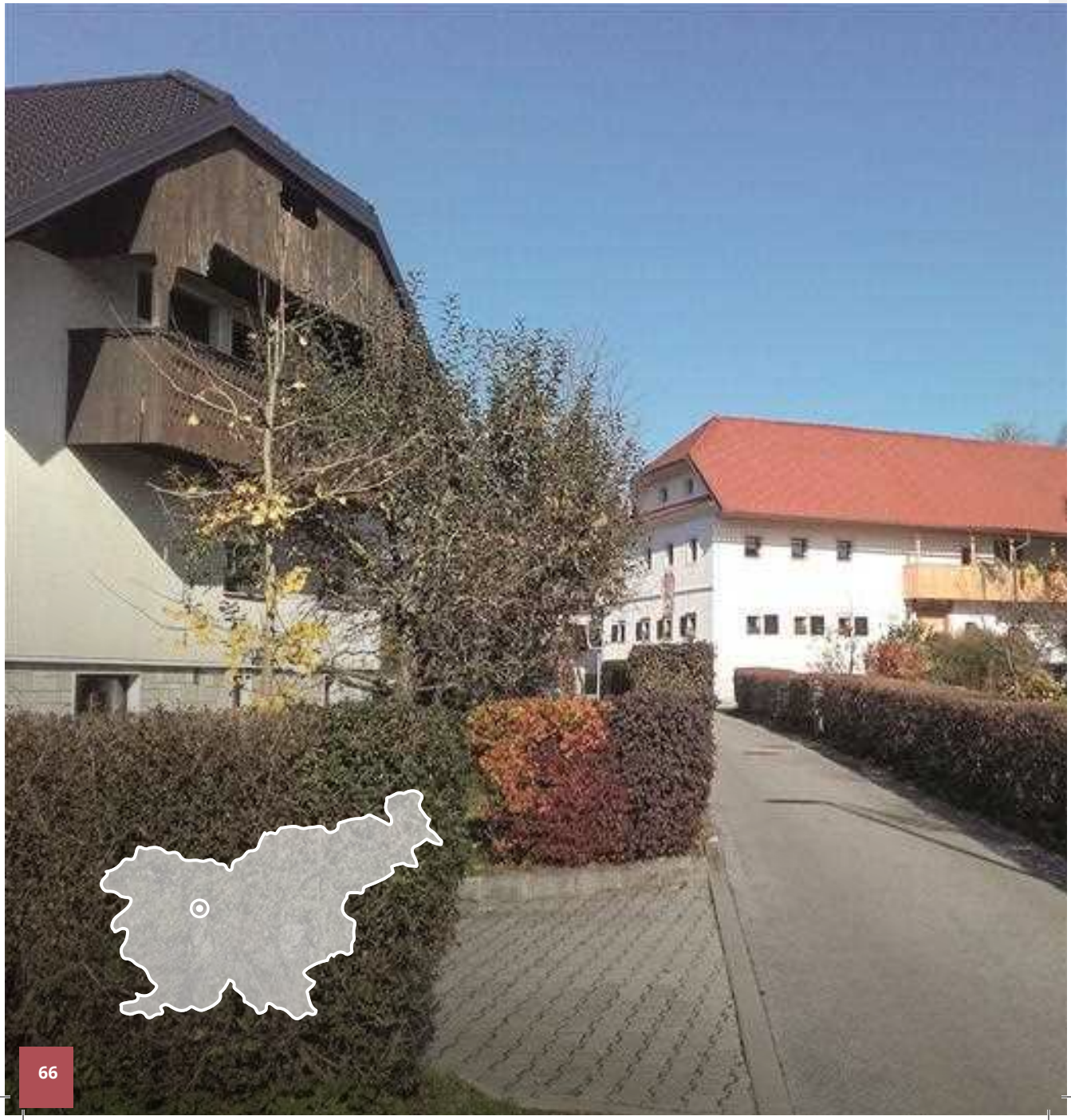

Rohrmannovo hišo so nadzidali leta 1932 in ima v sozvočju s tedanjo maniro moderne in funkcionalizma ravno streho. Nekdaj lastniško razdrobljena, zanemarjena, statično nestabilna in tudi nefunkcionalna stavba ima danes po zaslugi odločnih in podjetnih lastnic svež zunanji videz in novo notranjo podobo. V stavbi sta z veliko lastnega dela ter izjemnega likovnega posluha uredili sodobne apartmaje, namenjene različnim najemnikom. Ti so, poleg uspešne prenove materialne substance s strokovno kakovostno in do dediščine občutljivo obnovljenimi stavbnimi podrobnostmi, posebej dragoceni. Z dediščini prilagojeno oblikovalsko izvirnostjo namreč ne odstirajo samo življenja zadnje podjetne obrtne družine, ki je tradicionalno izdelovanje mil zamenjala z veleprodajo deželnih pridelkov in suhe robe, ampak z njo subtilno razkrivajo tudi košček naše literarne zgodovine in dediščine. Iz odkruškov v opremi izvemo, da je bila v tej hiši rojena Milena Rohrmann, znana kot nesojena nevesta znamenitega slovenskega pripovednika in dramatika Ivana Cankarja.

STARA LOKA – DOMAČIJA STARA LOKA 150

po domače Mrušč, Ambrušč

- **KRAJ:** Škofja Loka
- **STATUS:** registrirana dediščina, EŠD: 14565
- **LASTNIK:** Janez Bergant
- **LETO GRADNJE:** od 16. do 19. stoletja
- **LETO PRENOVE:** 2019
- **KONSERVATORKA:** Damjana Pediček Terseglav, ZVKDS OE Ljubljana

Stara Loka je naselje, za katerega malokdo ve, da je starodavnejše od njegove, danes bolj znane sosede Škofje Loke. To niti ni tako čudno, saj se Stara Loka neprestano modernizira. Farna cerkev je dobila novo podobo v 19. stoletju, nekdaj številna kmečka poslopja pa se do danes zamenjujejo s sodobnimi primestnimi stanovanjskimi stavbami. Kot da njeni prebivalci ne želijo ohraniti kakovosti, ki so jim jo zapustili predhodniki. A vsi ne razmišljajo tako. Nekateri med njimi, in med temi izstopajo Mruščovi, so ohranili bogato zapuščino preteklih generacij in danes njihova poslopja niso le njihov dom, ampak tudi priče kontinuirane poselitve in razvoja tega naselja, katerega prva omemba sodi v leto 973.

Postopen stavbni razvoj, tako kot večino slovenske stavbne dediščine, odlikuje tudi Mruščovo domačijo, ki je ena največjih še vedno delujočih kmetij v Stari Loki. Iz analize arhivskih virov izvemo, da je na mestu današnje zidane stanovanjske hiše stala stavba že v 16. stoletju, baročna okna in slikarski okras iz 18. stoletja kažejo na njeno podobo v tem času, letnica na sklepnem kamnu kamnitega vratnega okvirja pa oznanja zadnjo večjo prenovo v letu 1899.

Prenova domačije, ki jo sestavljajo mogočna stanovanjska hiša, dve gospodarski poslopji in kozolec, je vzoren primer dodajanja novega ob varovanju vrednih ostalin preteklega. Stanovanjska stavba z izkoristkom mansardnega dela in dozidavo v zadnjem, manj opaznem delu, daje dom dvema generacijama družine. Ohranjena zunanjščina z dvoriščem, lipo, travnikom in živo mejo ustvarja kakovosten bivalni prostor baročnega kmečkega posestva, značilnega za škofjeloško okolje, ohranja pa se tudi izvorna kmetijska dejavnost domačije. Obnovljena domačija ohranja vaško jedro Stare Loke, strnjeno okoli cerkve sv. Jurija ter soustvarja kakovostni prostor vaške krajine.

KOBJEGLAVA – DOMAČIJA KOBJEGLAVA 57

po domače Zamčevi

- **KRAJ:** Kobjeglava
- **STATUS:** spomenik lokalnega pomena, EŠD: 7342
- **LASTNIK:** Rudolf Pipan (pokojni)
- **LETO GRADNJE:** od 1801 do 1816
- **LETO PRENOVE:** 2019
- **KONSERVATORKA:** Eda Belingar, ZVKDS OE Nova Gorica

Kobjeglava, idilična vasica v osrčju Krasa, v svojem jedru varuje tipično staro kraško domačijo, katere lepote se odkrijejo šele, ko čez prag starega kamnitega portala stopimo v notranje dvorišče. Tu med orehi stoji murva, ki se kot starka naslanja na podporno palico, njena krošnja pa v svojem razcvetu daje razkošno in prepotrebno senco. Okoli dvorišča so zvrščene stavbe, nastale kot rezultat postopne rasti domačije in odraza potreb domačih skozi čas. Kamor pogledamo, se nam kot razglednice odkrivajo tipični kraški motivi – murva s kamnito mizo, lesen gank z dekorativno oblikovanimi letvami ter fasada, okrašena s poslikavami, ki so najbogatejše

in ene zadnjih ohranjenih na Krasu. Poslednji motiv, ki se odpre skozi zadnja vrata dvorišča, je velik vrt, na katerem v družbi sadnih dreves še vedno vztraja vinograd.
Domačija je kot časovna kapsula – povsem avtentična kraška domačija, ki jo je zadnjemu lastniku uspelo ohraniti le z vzdrževanjem. V domačiji ni novogradenj, obnovljenih fasad in zamenjane opreme, ni neprimernih izvedb, napačnih projektnih rešitev ali presplošnih navodil stroke. Zunanje stenske poslikave so bile restavrirane pred desetletjem, edini poseg v zadnjem času pa je bila obnova strehe. S tem je bilo zaustavljeno napredovanje poškodb in domačija se je ohranila, kot je bila zasnovana in zgrajena skozi svoj razvoj. Takih primerov je vedno manj in redki so avtentične priče arhitekturne zapuščine za prihodnje generacije. Zanje in za to domačijo lahko le upamo, da bo princip vzdrževanja, ki tudi v stroki varstva dediščine velja za najustreznejši pristop, izvajan še naprej. Minimalnima intervencija se pogosto uporablja kot navodilo, a le v redkih primerih se resnično izvaja. Tu se do sedaj je.

PARTNERJI ŠOLE PRENOVE

ZDRUŽENJE ZGODOVINSKIH MEST SLOVENIJE

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

SGGOŠ
SREDNJA GRADBENA, GEODETSKA IN OKOLJEVARSTVENA ŠOLA LJUBLJANA